

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОТИЗАПАЛЬНОЇ ДІЇ ЕКСТРАКТІВ ЛОПУХА НА МОДЕЛІ УЛЬТРАФІОЛЕТОВОЇ ЕРИТЕМИ У МОРСЬКИХ СВИНОК

Н.Є.Караковська, К.Г.Щокіна, С.М.Дроговоз

Національний фармацевтичний університет

Ключові слова: густі екстракти кореня та листя лопуха; УФ-еритема; антипроліферативна, жарознижувальна дія

Відомо, що складність етіопатогенезу доброякісної гіперплазії передміхурової залози (ДГПЗ) призводить до того, що ефективність її терапії часто ускладнюється побічними ефектами і має ряд протипоказань. У зв'язку з цим є важливим та актуальним пошук і створення нових безпечних простатопротекторів, здатних одночасно впливати на різні патогенетичні ланки ДГПЗ. Відомо, що однією з ознак ДГПЗ є саме надмірна проліферація тканин передміхурової залози. Тому для препаратів, що використовуються у складі терапії ДГПЗ, дуже важливою є наявність антипроліферативної активності. У роботі наведені результати експериментального вивчення впливу густих екстрактів кореня та листя лопуха великого на перебіг УФ-еритеми у морських свинок. Визначено, що за вираженістю антиексудативної, антипроліферативної та жарознижувальної дії екстракт кореня лопуха достовірно переважає, а екстракт листя лопуха не поступається дії референс-препарату простаполу. Перевагу екстракту кореня лопуха можна, імовірно, пояснити наявністю фітостерину у складі кореня цієї лікарської сировини.

Проблема раціональної терапії доброякісної гіперплазії передміхурової залози (ДГПЗ) є складною і поки ще далекою від вирішення. За даними літератури ознаки ДГПЗ виявляються більш ніж у 40% чоловіків у віці 50 років і у більш ніж у 90% у чоловіків старших за 80 років [1, 4].

Незважаючи на застосування різних способів лікування ДГПЗ, у тому числі і багатьох комбінованих схем з використанням лікарських препаратів різних фармакологічних груп, складність етіопатогенезу ДГПЗ призводить до того, що ефективність її терапії часто ускладнюється побічними ефектами і має ряд протипоказань [3, 6]. У зв'язку з цим є важливим та актуальним пошук і створення нових безпечних простатопротекторів, здатних одночасно впливати на різні патогенетичні ланки ДГПЗ [4, 9]. На теперішній час кількість вітчизняних простатопротекторів обмежена [5].

З врахуванням цього пріоритетними у терапії ДГПЗ є фітопрепарати, комплекси БАР яких забезпечують виражену терапевтичну ефективність, багатогранність фармакодинаміки, широкий діапазон терапевтичної дії, високу біодоступність, фізіологічну м'яку корекцію порушених функцій і безпечність [3, 7, 11, 12].

Враховуючи дані народної медицини та фітосклад, однією з перспективних рослин з потенційними простатопротекторними властивостями є лопух великий. Відомо, що коріння лопуха великого містить фітостерин, який є ефективним при лікуванні ДГПЗ [6, 15, 17]. Також препарати лопуха виявляють протизапальну, антиоксидантну та цитотоксичну на гіперплазовані клітини дію, які є складовими простатопротекторної активності [8, 13, 14, 16, 18]. Вищенаведене обґрунтовує доцільність проведення експериментальних досліджень з метою визначення у густих екстрактів ли-

стя та кореня лопуха великого простатопротекторних властивостей та оцінки можливості подальшого їх використання в терапії ДГПЗ. Відомо, що однією з ознак ДГПЗ є саме надмірна проліферація тканин передміхурової залози [1, 4]. Тому для препаратів, що використовуються у складі терапії ДГПЗ, дуже важливою є наявність антипроліферативної активності.

Метою даної роботи стало експериментальне вивчення антипроліферативної дії густих екстрактів листя та кореня лопуха великого, отриманих на кафедрі ботаніки НФаУ під керівництвом проф. О.П.Хворост.

Матеріали та методи

Дослідження протизапальної активності густих екстрактів кореня та листя лопуха проводили на моделі експериментальної еритеми, викликаній ультрафіолетовим випромінюванням (УФ-еритема), яка є моделлю запального процесу з перевагою проліферативної фази запалення [4].

УФ-еритему відтворювали по методу Winter [2]. Дослідження

Таблиця 1

**Динаміка температури шкіри морських свинок під впливом екстрактів
листя та кореня лопуха на моделі УФ-еритеми, n=16**

Групи тварин	Температура еритеми, °C			
	початкова	через 2 години	через 4 години	через 24 години
Контрольна патологія	35,3±0,16	37,8±0,12*	38,2±0,15*	37,1±0,10*
Екстракт листя лопуха	35,5±0,13	37,5±0,20*	37,6±0,14*/**	36,4±0,12*/**
Екстракт кореня лопуха	35,2±0,16	37,3±0,18*/**	37,1±0,19*/**	35,6±0,15**/**
Простапол	34,5±0,13	37,6±0,23*	36,9±0,16*/**	35,8±0,13*/**/**

Примітка. Статистично значущі відмінності ($p < 0,05$): * – до початкового значення, ** – до контрольної патології, *** – до екстракту листя лопуха.

проведені на морських свинках вагою 350-550 г. За день до дослідів тварин депілювали в ділянці лівого боку. Опроміювання проводили ртутно-кварцовою лампою ПРК-4 потужністю 250 Вт з відстані 18 см крізь трафарет з трьома отворами (кожен площею 1 см²). Експозиція УФ-опроміювання склала 2 хвилини. В якості препарату порівняння обрано простапол, який є вітчизняним рослинним простатопротектором з відповідним до виучуваних препаратів комплексом фармакологічних ефектів та формою випуску [10].

Усі морські свинки були розподілені на 4 групи (в кожній по 4 тварини) наступним чином: перша – група контрольної патології з УФ-еритемою, друга, третя та четверта – тварини, що отримували екстракт листя лопуха та екстракт кореня лопуха в дозі 75 мг/кг та простапол – в дозі 1 мл/100 г відповідно. Препарати вводили тваринам у про-

філактично-лікувальному режимі: кожен день внутрішньошлунково 5 діб до опроміювання та один раз одразу після УФ-опроміювання.

Протизапальну дію досліджуваних препаратів на цій моделі оцінювали за наступними показниками: температура шкіри у місті опромінення, вираженість еритеми (гіперемія, набряк шкіри) в балах та товщина шкірної складки в місті еритеми в мм через 2; 4 та 24 години після відтворення модельної патології.

У разі обліку результатів у вигляді середня ± стандартна помилка статистичну достовірність міжгрупових відмінностей розраховували за критерієм t Стьюдента.

Результати та їх обговорення

Результати проведених досліджень наведені в табл. 1-3.

Результати дослідів показали, що поява еритеми у морсь-

ких свинок у групі контрольної патології спостерігалась через 2 години після УФ-опромінення шкіри (табл. 1) та зберігалась на цьому рівні впродовж доби. Через 2 години у місцях УФ-опромінення також зросла температура шкіри тварин на 2,5°C. Температура досягала максимуму на 4 годину спостережень, коли різниця температур еритеми і шкіри початкового рівня складала 2,9°C (табл. 1).

Через 24 години після УФ-опромінення температура шкіри морських свинок перевищувала початкову на 1,8°C.

Температура місця еритеми тварин, лікованих екстрактом листя лопуха, через 2 години після опромінення була достовірно нижча, ніж температура в групі контрольної патології. В групах тварин, що отримували екстракт листя лопуха та простапол, температура шкіри через 2 години достовірно не відрізнялась від аналогічного показника в групі контрольної патології.

Наприкінці четвертої години температура шкіри в місці УФ-опроміювання в групах тварин, що отримували екстракти лопуха та простапол, була достовірно нижчою, ніж показник температури в групі контрольної патології.

Через 24 години достовірною жарознижувальною дією зафіксована в усіх групах лікованих тварин. У морських свинок, що отримували екстракт кореня лопуха, температура шкіри в місті

Таблиця 2

**Вираженість еритеми під дією екстрактів листя
та кореня лопуха на моделі УФ-еритеми
у морських свинок, n=16**

Групи тварин	Вираженість еритеми в балах через:		
	2 години	4 години	24 години
Контрольна патологія	2,66±0,36	2,66±0,24	2,66±0,24
Екстракт листя лопуха	2,00±0,24	1,45±0,12*/**	1,10±0,12*
Екстракт кореня лопуха	1,50±0,24*/**	1,00±0,24*/**	0,82±0,12*/**
Простапол	2,36±0,12	2,10±0,24	1,45±0,24*

Примітка. Статистично значущі відмінності ($p \leq 0,05$): * – до контрольної патології, ** – до простаполу.

Таблиця 3

**Товщина шкірної складки морських свинок під впливом екстрактів
листя та кореня лопуха на моделі УФ-еритеми, n=16**

Групи тварин	Товщина шкірної складки в мм			
	початкова	через 2 години	через 4 години	через 24 години
Контрольна патологія	2,00±0,15	5,34±0,36*	4,82±0,50*	4,53±0,23*
Екстракт листя лопуха	2,10±0,08	3,00±0,21**/**	2,69±0,23**/**	2,42±0,10**/**
Екстракт кореня лопуха	2,00±0,10	2,58±0,13**/**/**	2,21±0,14**/**/**	2,10±0,16**
Простапол	2,10±0,12	3,16±0,11**/**	2,88±0,13**/**	2,47±0,09**/**

Примітка. Статистично значущі відмінності ($p < 0,05$): * – до початкового значення, ** – до контрольної патології, *** – до простаполу.

опромінення достовірно не відрізнялась від початкової температури, а у морських свинок, яким вводили екстракт листя лопуха та простапол, була на 0,9°C та 1,3°C відповідно вища, ніж початкова.

У групі тварин контрольної патології зафіксована гіперемія та набряк шкіри (табл. 2). Разом із підвищенням температури шкіри ці ознаки свідчать про розвиток гострої запальної ексудативної реакції шкіри.

У результаті застосування виучуваних препаратів спостерігалось зменшення місцевої запальної реакції. Так, після лікування екстрактом листя лопуха через 2 та 4 години гіперемія та набряк шкіри були достовірно менш вираженими (2,0 та 1,45 бали, відповідно), ніж у тварин групи контрольної патології (2,66 бали). Через 24 години в групі щурів, що отримували екстракт листя лопуха, вони були ще менш помітними і оцінювались у 1,10 бала. У групі тварин, що отримували екстракт кореня лопуха, достовірно зменшення ознак гіперемії та набряку спостерігалось на 2, 4 та 24 годині експерименту (1,50, 1,00 та 0,82 бала). Застосуван-

ня простаполу теж сприяло зменшенню проявів ексудативної реакції, але ці зміни протягом 2 та 4 години дослідження були недостовірні. Тобто можна стверджувати лише про тенденцію до антиексудативної дії. Наприкінці 24 години в групі тварин, яких лікували простаполом, спостерігалось достовірне зменшення вираженості еритеми до 1,45 бала.

У тварин групи контрольної патології внаслідок УФ-опромінення також спостерігалось достовірне збільшення товщини шкірної складки (в 2,7 рази через 2 години після опромінення) (табл. 3).

Під впливом екстракту листя лопуха товщина шкірної складки у щурів була меншою в 1,8 рази через 2 та 4 години у порівнянні з аналогічним показником у морських свинок групи контрольної патології. За добу товщина шкірної складки у щурів, лікованих екстрактом красолі, зменшилась до 2,42 мм, тоді як аналогічний показник у групі тварин контрольної патології складав 4,53 мм, що в 2,3 рази перевищує початкову товщину. Введення до екстракту кореня лопуха натрію теж

сприяло зменшенню товщини шкірної складки: в 2,1 рази через 2 години, в 2,2 рази відповідно через 4 та 24 години. У тварин, яких лікували простаполом, товщина шкірної складки зменшилась порівняно з показником групи контрольної патології через 2, 4 та 24 години в середньому в 1,7 рази.

Зменшення показників основних ознак, що супроводжують процес запалення в місці УФ-еритеми під впливом екстрактів листя та кореня лопуха, вказує на гальмування запальної реакції шкіри та підтверджує наявність антипроліферативної, антиексудативної та жарознижувальної дії даних препаратів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на підставі результатів проведених досліджень визначено, що за вираженістю антиексудативної, антипроліферативної та жарознижувальної дії екстракт кореня лопуха достовірно переважає, а екстракт листя лопуха не поступається дії простаполу. Перевагу екстракту кореня лопуха можна, імовірно, пояснити наявністю фітостерину у складі кореня цієї лікарської сировини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возианов А.Ф., Винниченко В.И. // Мистецтво лікування. – 2004. – №7. – С. 4-8.
2. Доклінічні дослідження лікарських засобів: Метод. рекомендації. / За ред. чл.-кор. НАМН України О.В. Стефанова. – К.: Авіценна, 2001. – 528 с.
3. Дроговоз В.В., Прокопишак Н.І., Чистяков О.Г. // Ліки. – 2007. – №1-2. – С. 25.
4. Дроговоз С.М., Чистяков О.Г., Россихин В.В. и др. Простатопротекторы. – Х., 2005. – 184 с.

5. Зайченко Г.В., Риженко І.М., Чистяков О.Г., Солдатова Є.О. // Провізор. – 2008. – №16. – С. 39.
6. Кнауб Н.Н. Фитохимическое исследование и перспективы использования листьев лопуха большого, произрастающего в Алтайском крае, в качестве лекарственного сырья: автореф. дис. ... канд. фармац. наук. – Пермь, 2006. – 21 с.
7. Куцын Р.В., Рыбальчук О.Г. Иммунокорригирующие и противовоспалительные свойства биологически активных веществ некоторых растений Сибири. – Томск: Кедр, 2004. – 214 с.
8. Поветьева Т.Н., Пашинский В.Г., Дудко В.В. и др. // Растит. ресурсы. – 2001. – Т. 37, вып. 2. – С. 80-85.
9. Россихин В.В., Зайченко А.В., Чистяков О.Г. // Провізор. – 2007. – №22. – С. 32-36.
10. Россихін В.В., Дроговоз С.М., Чистяков О.Г. // Клінічна фармація. – 2008. – №2. – С. 57-60.
11. Середа П.І., Максютіна Н.П., Давтян Л.Л. Фармакогнозія. Лікарська рослинна сировина і фітозасоби. – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 252-259.
12. Соколов С.Я. Фитотерапия и фитофармакология: Руководство для врачей. – М.: Мед. информ. агентство, 2000. – 976 с.
13. Федосеева Л.М., Кнауб Н.Н., Селигеева Т.Г. // Химия растит. сырья. – 2004. – №1. – С. 61-64.
14. Chan Y.S., Cheng L.N., Wu J.H. et al. // *Inflammopharmacol.* – 2011. – Vol. 19 (5). – P. 245-254.
15. Machado F.B., Yamamoto R.E., Zanolli K. et al. // *Molecules.* – 2012. – Vol. 14, №17 (2). – P. 1852-1859.
16. Matsumoto T., Hosono-Nishiyama K., Yamada H. // *Planta Med.* – 2006. – Vol. 72, №3. – P. 276-278.
17. Lin C.C., Lu J.M., Yang J.J. et al. // *Am. J. Chin. Med.* – 1996. – Vol. 24, №2. – P. 127-137.
18. Predes F.S., Ruiz A.L., Carvalho J.E. et al. // *BMC Complement Altern. Med.* – 2011. – №23. – P. 11-25.

Адреса для листування: 61002, м. Харків,
вул. Мельникова, 12. Тел. (57) 706-30-69.
Національний фармацевтичний університет

Надійшла до редакції 02.10.2012 р.